

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

факультет цивільного захисту
кафедра управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Економіка природокористування

(назва навчальної дисципліни)

вибіркова

(обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)

за освітньо-професійною програмою «Екологічна безпека»
підготовки ступеня бакалавр
у галузі знань 10 «Природничі науки»
за спеціальністю 101 «Екологічна безпека»

Рекомендовано кафедрою управління
та організації діяльності у сфері
цивільного захисту на 2021-2022
навчальний рік.

Протокол від «25» серпня 2021 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної
дисципліни «Економіка природокористування»

2021 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Знання отримані під час вивчення навчальної дисципліни «Природні та техногенні загрози» спрямовані на визначення оптимальних організаційно-технічних заходів, спрямованих на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння методами прогнозування наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру з метою використання цих процедур здобувачами для вирішення завдань в сфері цивільного захисту, які виникають перед ними при запобіганні надзвичайним ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Григоренко Наталія Володимирівна, доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту факультету цивільного захисту, кандидат наук з державного управління
Контактна інформація	м. Харків, вул. Баварська, 7, кабінет №114. Робочий номер телефону: (057) 370-50-52
E-mail	grigorenkonv@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	організаційно-економічні механізми та інструменти управління діяльності органів та підрозділів ДСНС; оцінка ефективності заходів у сфері цивільної безпеки; цивільний захист
Професійні здібності	професійні знання, досягнення у сфері наукових інтересів, значний досвід викладацької діяльності
Наукова діяльність за освітньою компонентою	Профіль у Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=hrNA_GwAAAAJ&hl=ru Профіль у ORCID: https://orcid.org/0000-0002-4972-4515 Профіль у SCOPUS: https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57218556892

Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щосереди з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 111. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета викладання навчальної дисципліни є одержання та використання нових знань та практичних навичок у галузі економічного регулювання процесів використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища.

Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

визначення перспективних напрямів розвитку суспільного виробництва з врахуванням якості навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів;

прогнозування якості навколишнього середовища щодо темпів розвитку економіки країни та економічних наслідків антропогенної дії;

оцінка економічних наслідків забруднення навколишнього середовища та їх впливу на показники розвитку народного господарства країни, регіонів, підприємств;

еколого-економічне обґрунтування інвестицій в охорону навколишнього середовища та визначення соціально-економічної ефективності екологічних витрат;

проведення екологічного аудиту діючих виробництв та інвестиційних проектів;

визначення економічних методів стимулювання зменшення матеріально-, енерго- та еколого- місткості виробництв;

розробка фінансово-кредитного механізму охорони навколишнього середовища на базі платного природокористування та розміщення відходів виробництва у навколишньому середовищі;

визначення механізму врахування екологічного фактору при формуванні регіональних програм розвитку економіки в умовах самоврядування, розвитку міжнародних відносин у сфері охорони навколишнього середовища.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни	вибіркова
Рік підготовки	2021-2025
Семестр	7-й
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	5,0
- кількість модулів	3
- загальна кількість годин	150
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	14

- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсовий проект (робота) (годин)	-
- самостійна робота (годин)	134
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль (диференційований залік, екзамен)	екзамен

Передумови для вивчення дисципліни - знання з навчальних дисциплін «Екологічна експертиза», «Правознавство».

Результати навчання та компетентності з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- економічної сутності, складу, структури природних ресурсів України;
- особливостей всіх типів природних ресурсів, їх еколого-економічної оцінки;
- методів оцінки природних ресурсів;
- показників еколого-економічного рівня виробництва;
- еколого-економічної оцінки відходів виробництва та вторинної сировини;
- механізмів формування економічних збитків від забруднення навколишнього середовища;
- критеріїв та показників загальної економічної ефективності природоохоронних заходів;
- методів розрахунку економічної ефективності капітальних вкладень у раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього середовища;
- ролі платежів за використання природних ресурсів у податковій системі України;
- економічних та соціальних факторів ресурсозабезпечення;
- економічного стимулювання природоохоронної діяльності;
- матеріально-технічну базу галузі охорони навколишнього середовища.

уміння:

- виконувати розрахунки вартості природних ресурсів;

- проводити еколого-економічний аналіз господарської діяльності підприємства;
- проводити оцінку економічних наслідків забруднення навколишнього середовища;
- визначати економічний збиток, що наноситься національному господарству в результаті нерационального природокористування, порушення законів, норм, правил охорони природи;
- визначати розмір витрат, необхідних для ліквідації негативних техногенних впливів на довкілля;
- проводити еколого-економічне обґрунтування інвестицій в охорону навколишнього середовища та визначати соціально-економічну ефективність екологічних витрат.

комунікації:

- донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації;
- збір, інтерпретація та застосування даних.

автономія та відповідальність:

- управління складною професійною діяльністю чи проектами;
- спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих контекстах;
- формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти;
- здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії.

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

Модульний контроль № 1

Тема 1.1. Економіка природокористування як наука.

Історія розвитку економіки природокористування як науки. Економіка природокористування як економічна дисципліна. Завдання, предмет, об'єкт вивчення курсу. Класифікація методів дослідження. Поняття природокористування, його соціально-економічна суть, складові частини. Основні принципи природокористування. Класифікація ресурсів довкілля. Модель матеріального балансу. Функції охорони навколишнього природного середовища: відтворювальна, еколого-економічна, просторова.

Тема 1.2. Природні ресурси як складова продуктивних сил суспільства, їх економічна оцінка.

Природні ресурси як складова національного багатства. Економічна класифікація природних ресурсів. Природні ресурси у системі економічних відносин. Природно-ресурсний потенціал України з метою встановлення можливостей забезпечення ресурсами суб'єктів національної економіки. «Природні території» їх класифікація, функції.

Економічна оцінка природних ресурсів. Критерії економічної оцінки природних ресурсів. Показники для оцінки вартості природних ресурсів. Види індивідуальних оцінок.

Тема 1.3. Міжнародний досвід та співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища.

Особливості екологічного регулювання і планування в зарубіжних країнах. Ліцензування природоохоронної діяльності. Трансграничне забруднення. Міжнародний реєстр екологічної інформації. Екологічні інвестиції та ринкові механізми охорони навколишнього середовища. Екологічні субсидії, позики, податки, збори, штрафи, кредити, квоти, сертифікати. Оцінка екологічних витрат і вигод. Принцип "забруднювач платить". Досвід зарубіжних країн у сфері охорони довкілля. Підходи до оцінки економічних збитків від антропогенного впливу на навколишнє середовище за кордоном. Міжнародне співробітництво в сфері охорони навколишнього середовища. Міжнародні екологічні організації. Роль міжнародної громадськості у відверненні глобальної екологічної кризи. Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля.

Тема 1.4. Соціально-економічні проблеми охорони навколишнього середовища.

Взаємозв'язок соціально-економічних та екологічних аспектів у суспільстві. Поєднання охорони навколишнього середовища і темпів економічного росту. Роль прав власності у забезпеченні ефективного ринкового розміщення. Недосконала система прав власності. Причини неефективного розподілу ресурсів.

Матеріально-технічна база галузі охорони навколишнього середовища. Причини загострення екологічного становища в Україні. Регіональні екологічні проблеми. Соціально-економічні, політичні та моральні передумови екологічної кризи.

Тема 1.5. Управління природокористуванням і охороною природи.

Органи і структура управління в галузі природокористування та охорони природного середовища. Цілі та завдання державного управління станом навколишнього середовища. Управлінські функції.

Методи управління та їх загальна характеристика. Управління якістю охорони навколишнього середовища на різних адміністративних рівнях: державному, регіональному, місцевому та рівні підприємства. Право громадян на екологічну безпеку. Моніторинг навколишнього природного середовища та державний контроль природокористування. Політичне, економічне, правове, нормативне забезпечення екологічної політики. Система фінансування екологічних програм і заходів з охорони навколишнього середовища за рахунок коштів бюджету різних рівнів. Національний план дій з охорони навколишнього середовища і перспектива структурної перебудови економіки.

Модульний контроль № 2

Тема 2.1. Економічні заходи забезпечення раціонального природокористування та охорони довкілля.

Питання економіки природокористування у державних нормативних актах України. Економічні інструменти (ціна за ресурси, економічні вигоди, перерозподільні платежі). Економічна оцінка природоресурсного потенціалу. Збір за спеціальне використання природних ресурсів, за забруднення, за погіршення якості природних ресурсів; розподіл цих зборів.

Тема 2.2. Фінансування природоохоронної діяльності в Україні.

Головні бюджетні та позабюджетні джерела фінансових ресурсів. Головні сфери цільового державного фінансування. Фонди охорони навколишнього природного середовища різних рівнів. Економічне стимулювання раціонального природокористування.

Тема 2.3. Економічна оцінка впливу людини на природу. Економічні та еколого-економічні збитки.

Загальна класифікація порушень навколишнього природного середовища. Основні причини і джерела порушення. Обрахування негативних наслідків з урахуванням змін економічних функцій елементів природи. Механізм формування економічних збитків від забруднення довкілля. Рівні оцінки економічних збитків, фактори впливу. Класифікація економічних збитків. Методи визначення економічних збитків від антропогенного впливу довкілля. Методичні принципи непрямої оцінки збитків. Метод "валових викидів". Метод "приземних концентрацій". "Нетрадиційні методи". Особливості розрахунку локальних економічних збитків від забруднення повітря, водного середовища, господарських об'єктів. Прогнозування економічних збитків від впливу на довкілля.

Тема 2.4. Економічна ефективність охорони природи. Екологічні показники продукції.

Економічна ефективність охорони природи, охорони довкілля, природокористування, управління охороною довкілля. Економічність у природокористуванні. Екологічні, соціальні та економічні результати оцінки ефективності природоохоронних заходів. Екологічні показники продукції. Визначення ступеня екологічності продукції. Маркування екологічно чистої продукції. Стан проблеми в Україні.

Тема 2.5. Система ринкових механізмів економічного регулювання і стимулювання у сфері природоохоронної діяльності.

Головні економічні інструменти впливу на ринкову кон'юнктуру: державне кредитування приватного підприємництва, податкові пільги, система пільгової амортизації, фіксовані платежі, штрафи тощо. Нові ринкові методи екологічного природокористування (торгівля правом на забруднення та ін.). Еколого-етичні мотиви в інвестиційній політиці. Операційні критерії еколого-етичних фондів.

Модульний контроль № 3

Тема 3.1. Економічний механізм охорони й раціонального використання водних ресурсів.

Водні ресурси України. Використання водних ресурсів: промислове, побутове використання та використання для питва, транспортне, гідроенергетичне та інше. Збільшення споживання води промисловістю, для побутових потреб і у сільському господарстві. Проблеми водних ресурсів та заходи, спрямовані на поліпшення джерел води. Значення підземних вод. Економія прісної води. Стан забруднення внутрішніх водойм. Способи раціонального використання води. Правова охорона вод. Збір за спеціальне використання водних ресурсів та збір за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту (плату за воду). Ліміти на використання водних ресурсів. Еколого-економічні проблеми використання водних ресурсів.

Тема 3.2. Економічний механізм охорони й раціонального використання земель.

Надра України та їх раціональне використання. Раціональне використання геологічного середовища. Проблеми економічного використання надр землі. Основи законодавства про надра. Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету. Рентна плата за нафту і газ. Платежі за користування надрами. Рентна плата за транзитне транспортування природного газу, аміаку через територію України та рентна плата за транспортування нафти магістральними нафтопроводами; платежі за користування надрами; державне мито; єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України.

Земля як територіальна основа розвитку суспільства та як ресурс. Земельний кадастр України. Економічна оцінка землі за продуктивністю, окупністю витрат та диференціальним доходом. Грошова оцінка земель за капіталізованим рентним доходом збереження рекреаційних ресурсів при розміщенні нових промислових об'єктів. Загальна характеристика плати за землю. Проблеми раціонального використання сільськогосподарських угідь.

Тема 3.3. Економічний механізм охорони й раціонального використання земель.

Закон України “Про охорону атмосферного повітря”. Регулювання викидів та рівнів впливу фізичних і біологічних чинників на стан атмосферного повітря; заходи щодо відвернення і зменшення забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів і установок та впливу їхніх фізичних чинників. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря.

Оцінка результатів забруднення атмосфери. Правова охорона атмосфери. Збір за забруднення навколишнього природного середовища. Податок з власників транспортних засобів. Спеціальні заходи щодо захисту атмосфери.

Тема 3.4. Економічний механізм охорони і раціонального використання надр.

Надра України та їх раціональне використання. Раціональне використання геологічного середовища. Проблеми економічного використання надр землі. Основи законодавства про надра. Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету. Рентна плата за нафту і газ. Платежі за користування надрами. Рентна плата за транзитне транспортування природного газу, аміаку через територію України та рентна плата за транспортування нафти магістральними нафтопроводами; платежі за користування надрами; державне мито; єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України.

Земля як територіальна основа розвитку суспільства та як ресурс. Земельний кадастр України. Економічна оцінка землі за продуктивністю, окупністю витрат та диференціальним доходом. Грошова оцінка земель за капіталізованим рентним доходом збереження рекреаційних ресурсів при розміщенні нових промислових об'єктів. Загальна характеристика плати за землю. Проблеми раціонального використання сільськогосподарських угідь.

Тема 3.5. Економічний механізм охорони й раціонального використання лісів, рослинних і тваринних ресурсів.

Лісові ресурси України та їх використання. Види лісових ресурсів. Багатоцільове використання лісів.

Загальногосподарське значення лісу. Оздоровче значення лісу. Питання охорони лісу. Шляхи раціонального використання лісових ресурсів. Правова охорона лісів. Заповідники, ландшафти, рідкісні об'єкти та інші території, що перебувають під охорони держави.

Ефективне регулювання лісокористування, підтримання продуктивності лісів, активне лісовідновлення. Податок з власників транспортних засобів. Лісовий дохід. Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства Податок на промисел.

Мисливський фонд та проблеми мисливства. Можливості покращання використання та охорони диких тварин. Економічний механізм охорони рибних ресурсів. Податок на промисел.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Форма здобуття освіти: заочна (дистанційна)					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські) заняття	лаборат орні заняття	самостійна робота	модульна контроль на робота
7 - й семестр						
Модуль 1.						
Тема 1.1 Економіка природокористування як наука	9	–	–	–	9	–
Тема 1.2 Природні ресурси як складова продуктивних сил суспільства, їх економічна оцінка	9	2	–	–	7	–
Тема 1.3 Міжнародний досвід та співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища	11	–	–	–	11	–
Тема 1.4 Соціально-економічні проблеми охорони навколишнього середовища	11	–	–	–	11	–
Тема 1.5 Управління природокористуванням і охороною	13	–	–	–	13	–

природи						
Разом за модулем 1	53	2	–	–	51	–
Модуль 2.						
Тема 2.1 Економічні заходи забезпечення раціонального природокористування та охорони довкілля	9	–	–	–	9	
Тема 2.2 Фінасування природоохоронної діяльності в Україні	8	–	–	–	8	–
Тема 2.3 Економічна оцінка впливу людини на природу. Економічні та еколого-економічні збитки	11	–	–	–	11	–
Тема 2.4 Економічна ефективність охорони природи. Екологічні показники продукції	11	2	2	–	7	–
Тема 2.5 Система ринкових механізмів економічного регулювання і стимулювання у сфері природоохоронної діяльності	11	–	–	–	11	–
Разом за модулем 2	50	2	2	–	46	–
Модуль 3.						
Тема 3.1	9	2	–	–	7	–

Економічний механізм охорони й раціонального використання водних ресурсів						
Тема 3.2 Економічний механізм охорони й раціонального використання земель	9	2	–	–	7	–
Тема 3.3 Економічний механізм охорони й раціонального використання земель	9	2	–	–	7	–
Тема 3.4 Економічний механізм охорони і раціонального використання надр	9	2	–	–	7	–
Тема 3.5 Економічний механізм охорони й раціонального використання лісів, рослинних і тваринних ресурсів	11	2	–	–	9	–
Разом за модулем 3	47	10	–	–	37	–
Разом	150	14	2	–	134	–

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Заочна (дистанційна) форма
1.	Економічна ефективність охорони природи, охорони довкілля, природокористування, управління охороною довкілля.	2
Разом		2

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах:

навчальні заняття за видами, консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

В навчальній дисципліні використовуються **такі методи навчання і викладання:**

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда); наочні методи навчання (ілюстрація); практичні методи навчання (практична робота);

- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний, традуктивний;

- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад, частково-пошуковий, дослідницький;

- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою; навчання з використанням технічних ресурсів (відкрита освіта через соціальні мережі та вебресурси); інтерактивні методи; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички - softskills;

- науково-дослідна робота;

- самостійна робота.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: модульна контрольна робота, екзамен, реферати, есе, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами, здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами:

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться у формі усного опитування (фронтальне та індивідуальне), проведення контрольних робіт, перевірки самостійних робіт, тестування.

У процесі вивчення дисципліни проводиться проміжний модульний контроль: здобувачі вищої освіти виконують три модульні контрольні роботи.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі вищої освіти, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни:

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	1	–	–
	практичні заняття	–	–	–
	семінарські заняття	–	–	–
	Модульна контрольна робота	1	25	25
Разом за модуль 1				25
Модуль 2	лекції	1	–	–
	практичні заняття	1	–	–
	семінарські заняття	–	–	–
	Модульна контрольна робота	1	25	25
Разом за модуль 2				25
Модуль 3	лекції	5	–	–
	практичні заняття	–	–	–
	семінарські заняття	–	–	–
	Модульна	1	25	25

	контрольна робота			
Разом за модуль 3				25
Разом за поточний контроль				100
II. Індивідуальна самостійна робота (є не обов'язковою)				12
III. Підсумковий контроль (екзамен)				25
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

Модульна контрольна робота є формою проміжного контролю і здійснюється через проведення письмової роботи в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з одного практичного завдання та одного теоретичного питання.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 25 балів):

25 балів – вірно розв'язана задача з дотриманням всіх вимог до виконання; глибоко і всебічно розкрито теоретичне питання;

19-24 балів – вірно розв'язана задача, але допущені несуттєві неточності та незначні помилки; розкрито теоретичне питання, але не вистачає достатньої аргументації;

13-18 балів – неповністю розв'язана задача; допущені неточності та помилки; недостатньо обґрунтовано та аргументовано розкрито теоретичне питання;

7-12 бали – неповністю розв'язана задача, допущені неточності та помилки; недостатньо обґрунтовано та аргументовано розкрито теоретичне питання, допущені суттєві помилки та неточності;

1-6 – неповністю розв'язана задача, допущені значні граматичні чи стилістичні помилки та практично не розкрито теоретичні питання;

0 - балів – не володіє навчальним матеріалом; завдання не виконане.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю № 1:

1. Економіка природокористування як економічна дисципліна. Завдання, предмет, об'єкт, методи вивчення курсу.
2. Поняття природокористування, його соціально-економічна суть і складові частини.
3. Основні принципи природокористування.
4. Класифікація ресурсів довкілля.
5. Модель матеріального балансу.
6. Функції охорони навколишнього природного середовища: відтворювальна, еколого-економічна, просторова.
7. Природні ресурси у системі економічних відносин.
8. «Природні території» їх класифікація, функції.

9. Економічна оцінки природних ресурсів.
10. Критерії економічної оцінки природних ресурсів.
11. Види індивідуальних оцінок
12. Природні ресурси як складова національного багатства
13. Особливості екологічного регулювання і планування в зарубіжних країнах.
14. Ліцензування природоохоронної діяльності.
15. Трансграничне забруднення.
16. Міжнародний реєстр екологічної інформації.
17. Екологічні інвестиції та ринкові механізми охорони навколишнього середовища.
18. Екологічні субсидії, позики, податки, збори, штрафи, кредити, квоти, сертифікати.
19. Оцінка екологічних витрат і вигід.
20. Принцип "забруднювач платить".
21. Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля.
22. Взаємозв'язок соціально-економічних та екологічних аспектів у суспільстві.
23. Поєднання охорони навколишнього середовища і темпів економічного росту.
24. Роль прав власності у забезпеченні ефективного ринкового розміщення.
25. Недосконала система прав власності. Причини неефективного розподілу ресурсів.
26. Матеріально-технічна база галузі охорони навколишнього середовища.
27. Причини загострення екологічного становища в Україні. Регіональні екологічні проблеми.
28. Органи і структура управління в галузі природокористування та охорони природного середовища.
29. Цілі та завдання державного управління станом навколишнього середовища.
30. Управління якістю охорони навколишнього середовища на різних адміністративних рівнях: державному, регіональному, місцевому та рівні підприємства.
31. Право громадян на екологічну безпеку.
32. Моніторинг навколишнього природного середовища та державний контроль природокористування.
33. Система фінансування екологічних програм і заходів з охорони навколишнього середовища за рахунок коштів бюджету різних рівнів.
34. Національний план дій з охорони навколишнього середовища і перспектива структурної перебудови економіки.

Перелік практичних завдань до модульного контролю №1:

1. Розрахунок вартості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, установ, організацій.
2. Оцінка економічних збитків від антропогенного впливу на навколишнє середовище.
3. Розрахунок показників для оцінки вартості природних ресурсів.
4. Економічна класифікація природних ресурсів.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю № 2:

1. Економічні інструменти (ціна за ресурси, економічні вигоди, перерозподільні платежі).
2. Економічна оцінка природоресурсного потенціалу.
3. Збір за спеціальне використання природних ресурсів, за забруднення, за погіршення якості природних ресурсів; розподіл цих зборів.
4. Фонди охорони навколишнього природного середовища різних рівнів.
5. Економічне стимулювання раціонального природокористування.
6. Загальна класифікація порушень навколишнього природного середовища.
7. Механізм формування економічних збитків від забруднення довкілля.
8. Рівні оцінки економічних збитків, фактори впливу.
9. Класифікація економічних збитків.
10. Методи визначення економічних збитків від антропогенного впливу довкілля.
11. Методичні принципи непрямой оцінки збитків.
12. Метод "валових викидів". Метод "приземних концентрацій". "Нетрадиційні методи".
13. Економність у природокористуванні.
14. Екологічні, соціальні та економічні результати оцінки ефективності природоохоронних заходів.
15. Екологічні показники продукції. Визначення ступеня екологічності продукції.
16. Маркування екологічно чистої продукції. Стан проблеми в Україні.
17. Головні економічні інструменти впливу на ринкову кон'юнктуру: державне кредитування приватного підприємництва, податкові пільги, система пільгової амортизації, фіксовані платежі, штрафи тощо.
18. Нові ринкові методи екологічного природокористування (торгівля правом на забруднення та ін.).
19. Еколого-етичні мотиви в інвестиційній політиці.
20. Операційні критерії еколого-етичних фондів.

Перелік практичних завдань до модульного контролю №2:

1. Обрахування негативних наслідків з урахуванням змін економічних функцій елементів природи
2. Механізм формування економічних збитків від забруднення довкілля

3. Розрахунок локальних економічних збитків від забруднення повітря, водного середовища, господарських об'єктів.
4. Прогнозування економічних збитків від впливу на довкілля.
5. Екологічні, соціальні та економічні результати оцінки ефективності природоохоронних заходів.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю № 3

6. Водні ресурси України.
7. Використання водних ресурсів: промислове, побутове використання та використання для питва, транспортне, гідроенергетичне та інше.
8. Збільшення споживання води промисловістю, для побутових потреб і у сільському господарстві.
9. Значення підземних вод.
10. Економія прісної води.
11. Стан забруднення внутрішніх водойм.
12. Способи раціонального використання води.
13. Правова охорона вод.
14. Збір за спеціальне використання водних ресурсів та збір за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту (плату за воду).
15. Ліміти на використання водних ресурсів.
16. Еколого-економічні проблеми використання водних ресурсів.
17. Надра України та їх раціональне використання.
18. Раціональне використання геологічного середовища.
19. Проблеми економічного використання надр землі.
20. Основи законодавства про надра.
21. Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету.
22. Рентна плата за нафту і газ. Платежі за користування надрами.
23. Рентна плата за транзитне транспортування природного газу, аміаку через територію України та рентна плата за транспортування нафти магістральними нафтопроводами; платежі за користування надрами; державне мито; єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України.
24. Земельний кадастр України.
25. Загальна характеристика плати за землю. Проблеми раціонального використання сільськогосподарських угідь.
26. Закон України “Про охорону атмосферного повітря”.
27. Регулювання викидів та рівнів впливу фізичних і біологічних чинників на стан атмосферного повітря; заходи щодо відвернення і зменшення забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів і установок та впливу їхніх фізичних чинників.
28. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря.
29. Правова охорона атмосфери.

30. Збір за забруднення навколишнього природного середовища. Податок з власників транспортних засобів.
31. Спеціальні заходи щодо захисту атмосфери.
32. Раціональне використання геологічного середовища.
33. Проблеми економного використання надр землі.
34. Основи законодавства про надра.
35. Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок Державного бюджету.
36. Рентна плата за нафту і газ.
37. Платежі за користування надрами.
38. Рентна плата за транзитне транспортування природного газу, аміаку через територію України та рентна плата за транспортування нафти магістральними нафтопроводами; платежі за користування надрами; державне мито; єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України.
39. Земля як територіальна основа розвитку суспільства та як ресурс.
40. Земельний кадастр України.
41. Загальна характеристика плати за землю.
42. Проблеми раціонального використання сільськогосподарських угідь.
43. Лісові ресурси України та їх використання.
44. Види лісових ресурсів. Багатоцільове використання лісів.
45. Загальногосподарське значення лісу.
46. Оздоровче значення лісу. Питання охорони лісу. Шляхи раціонального використання лісових ресурсів.
47. Правова охорона лісів.
48. Заповідники, ландшафти, рідкісні об'єкти та інші території, що перебувають під охорони держави.
49. Ефективне регулювання лісокористування, підтримання продуктивності лісів, активне лісовідновлення.
50. Податок з власників транспортних засобів.
51. Лісовий дохід.
52. Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства.
53. Податок на промисел.
54. Мисливський фонд та проблеми мисливства.
55. Можливості покращання використання та охорони диких тварин.
56. Економічний механізм охорони рибних ресурсів.

Перелік практичних завдань до модульного контролю №3:

1. Економічна оцінка землі за продуктивністю, окупністю витрат та диференціальним доходом.
2. Грошова оцінка земель за капіталізованим рентним доходом.
3. Оцінка результатів забруднення атмосфери.

Індивідуальна самостійна робота (є не обов'язковою) є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати поглиблене теоретичне дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі есе, реферату або презентації.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи (є не обов'язковою).

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 12 балів):

- 12 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;
- 10-11 балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;
- 8-9 балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;
- 6-7 балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;
- 4-5 бали – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;
- 3 бали – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;
- 2 бали – виконана частина роботи складає від 10% до 49% від загального обсягу;
- 1 бал – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;
- 0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

1. Напрями та рівні природокористування в Україні.
2. Природно-ресурсний потенціал України з метою встановлення можливостей забезпечення ресурсами суб'єктів національної економіки.
3. Досвід зарубіжних країн у сфері охорони довкілля.
4. Роль міжнародної громадськості у відверненні глобальної екологічної кризи.

5. Соціально-економічні, політичні та моральні передумови екологічної кризи.
6. Політичне, економічне, правове, нормативне забезпечення екологічної політики.
7. Питання економіки природокористування у нормативних актах України.
8. Економічна ефективність охорони природи, охорони довкілля, природокористування, управління охороною довкілля.
9. Проблеми водних ресурсів та заходи, спрямовані на поліпшення джерел води.
10. Земля як територіальна основа розвитку суспільства та як ресурс.
11. Надра України та їх раціональне використання.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі екзамену.

Кожен варіант контрольної роботи складається з трьох завдань: практичного завдання (задачі) та двох теоретичних питань. Розв'язання задачі повинно містити: постановку задачі, вибір методики економічної оцінки та аналізу, розрахунок заданих показників, обґрунтовані висновки по результатам розрахунків. Теоретичні питання оцінюються за повнотою відповіді.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на екзамені (оцінюється від 0 до 25 балів):

25 балів – в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрито зміст теоретичних питань, правильно розв'язана задача з повним дотриманням вимог до виконання;

19-24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичних питань, але при наданні відповіді не вистачає достатньої глибини та аргументації; правильно розв'язав задачу, але не надав обґрунтовані висновки по результатам розрахунків;

13-18 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації; в основному, правильно розв'язана задача, при цьому присутні несуттєві неточності та незначні помилки;

7-12 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом; недостатньо розкриті зміст теоретичних питань, допущені суттєві неточності; задача виконана частково; присутні неточності та помилки при вирішенні

задачі;

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущені при цьому суттєві помилки; задача виконана частково; присутні значні неточності та помилки при вирішенні задачі;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє зміст теоретичних питань; задача не вирішена.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену:

1. Охарактеризувати об'єкт вивчення та предмет дисципліни «Економіка природокористування».
2. Визначити економічний механізм охорони та відтворення тваринного світу.
3. Розкрити поняття природокористування, його соціально-економічну суть, складові частини.
4. Надати характеристику організаційно-економічним заходам державної підтримки і регулювання ресурсозбереження.
5. Визначити та розкрити сутність функцій охорони навколишнього природного середовища.
6. Надати характеристику платежів за ресурси та визначити їх види і нормативи.
7. Надати характеристику матеріально-технічної бази галузі охорони навколишнього середовища.
8. Визначити показники економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів.
9. Охарактеризувати органи і структуру управління в галузі природокористування та охорони природного середовища.
10. Розглянути методи обліку обмеженості ресурсів при розрахунках економічного ефекту.
11. Визначити цілі та завдання державного управління станом навколишнього середовища.
12. Розглянути методiku розрахунку економічної і соціальної ефективності природоохоронних заходів.
13. Розглянути сутність управління якістю охорони навколишнього середовища на різних адміністративних рівнях: державному, регіональному, місцевому та рівні підприємства.
14. Визначити критерії та показники загальної економічної ефективності природоохоронних заходів.
15. Обґрунтувати необхідність проведення моніторингу навколишнього природного середовища та визначити основні задачі державного контролю природокористування.
16. Визначити критерії та показники порівняльної економічної ефективності природоохоронних заходів.

17. Охарактеризувати систему фінансування екологічних програм і заходів з охорони навколишнього середовища за рахунок коштів бюджету різних рівнів.
18. Розглянути методи економічного обґрунтування розміщення виробництва.
19. Надати характеристику природним ресурсам як складової національного багатства країни.
20. Розкрити сутність еколого-економічного аналізу господарської діяльності підприємства.
21. Надати характеристику економічній класифікації природних ресурсів.
22. Визначити основні задачі та цілі проведення екологічної експертизи підприємства.
23. Визначити та розкрити сутність економічної оцінки природних ресурсів.
24. Охарактеризувати основні показники еколого-економічного рівня виробництва.
25. Визначити критерії економічної оцінки природних ресурсів.
26. Розглянути методичку оцінки внутрішньої еколого-економічної шкоди від забруднення виробничого середовища підприємства.
27. Розглянути показники для оцінки вартості природних ресурсів.
28. Визначити економічний ефект від удосконалення технології виробництва, впровадження ресурсозберігаючої техніки і технології.
29. Розглянути види індивідуальних оцінок природних ресурсів.
30. Визначити основні принципи непрямой оцінки збитків від антропогенного впливу довкілля.
31. Охарактеризувати методи економічної оцінки природних ресурсів.
32. Розглянути процес ресурсного заощадження як один з основних напрямів інтенсифікації виробництва.
33. Дати визначення та розкрити сутність плати за природні ресурси та послуги.
34. Надати характеристику економічним результатам природоохоронної діяльності.
35. Охарактеризувати основні економічні інструменти екополітики.
36. Визначити сутність та завдання управління в галузі ресурсозбереженням.
37. Обґрунтувати сутність оцінки результатів забруднення атмосфери.
38. Визначити та розкрити сутність ліцензування природоохоронної діяльності.
39. Охарактеризувати спеціальні економічні заходи щодо захисту атмосфери.
40. Визначити порядок регулювання нормативів плати за забруднення навколишнього середовища з урахуванням зміни рівня цін.
41. Визначити сутність та завдання управління в галузі використання та охорони земель.

42. Розкрити взаємозв'язок податкової системи і плати за ресурси.
43. Розглянути види економічної оцінки землі.
44. Визначити основні напрями вдосконалення системи платежів за використання природних ресурсів.
45. Розкрити сутність грошової оцінки земельних ділянок.
46. Розглянути методи визначення економічних збитків від антропогенного впливу довкілля.
47. Надати характеристику видам економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель.
48. Розглянути порядок оцінки екологічних витрат і вигід.
49. Розкрити сутність та порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин.
50. Визначити основні положення міжнародного реєстру екологічної інформації.
51. Визначити сутність та завдання державного управління і контролю у галузі використання і охорони водних ресурсів.
52. Розглянути механізм формування економічних збитків від забруднення довкілля.
53. Охарактеризувати організаційно-економічні заходи щодо забезпечення раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів.
54. Визначити особливості розрахунку локальних економічних збитків від забруднення повітря, водного середовища, господарських об'єктів.
55. Надати характеристику процесам стандартизації і нормування в галузі використання і охорони та відтворенню водних ресурсів.
56. Розкрити сутність економічних збитків від забруднення довкілля.
57. Надати характеристику основним видам плати за воду.
58. Розглянути механізм вторинного ресурсного споживання.
59. Розкрити сутність економічного стимулювання заходів щодо розширеного відтворення лісів.
60. Визначити основи екологічного нормування (водопостачання, водовідведення, паливно-енергетичних і повітряних ресурсів).

Перелік практичних завдань до для підготовки до екзамену:

1. Розрахунок вартості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, установ, організацій.
2. Оцінка економічних збитків від антропогенного впливу на навколишнє середовище.
3. Розрахунок показників для оцінки вартості природних ресурсів.
4. Економічна класифікація природних ресурсів.
5. Обрахування негативних наслідків з урахуванням змін економічних функцій елементів природи
6. Механізм формування економічних збитків від забруднення довкілля
7. Розрахунок локальних економічних збитків від забруднення повітря,

- водного середовища, господарських об'єктів.
8. Прогнозування економічних збитків від впливу на довкілля.
 9. Екологічні, соціальні та економічні результати оцінки ефективності природоохоронних заходів.
 10. Економічна оцінка землі за продуктивністю, окупністю витрат та диференціальним доходом.
 11. Грошова оцінка земель за капіталізованим рентним доходом.
 12. Оцінка результатів забруднення атмосфери.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Література

1. Данилишин Б. М. Економіка природокористування: підручник / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян. –К. : Кондор, 2010. – 465 с. URL: http://www.geol.univ.kiev.ua/lib/econom_pk.pdf
2. Екологічна безпека держави : державно-управлінський вимір: монографія / Андронон В.А. , Домбровська С.М., Ковальчук С.М., Крюков С.М. Харків : НУЦЗУ, 2016. 220 с. (бібліотека НУЦЗУ)
3. Забезпечення екологічної безпеки : підручник / Сарапіна М.В. та ін. Харків : НУЦЗУ, 2019. 246 с. URL: : <http://repositsc.nuczu.edu.ua> (дата звернення 08.2020).
4. Природні та техногенні загрози, оцінювання небезпек : Підручник / В.А. Андронон та ін. Харків, 2011. 264 с. (бібліотека НУЦЗУ).
5. Встановлення закономірностей виробництва біологічно-активного компонента харчових продуктів / О.Ковальова, Ю. Чурсінов, В. Калина, В. Кошулько, К. Куниця, А. Чернуха, О. Безуглов, О. І. Богатов, Д. Полковниченко, Н. Григоренко // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, vol. 2 №11 (104) (2020), с.61–68. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3380/1/200026-453062-1-PB.pdf>
6. Запровадження плазмохімічної активації технологічних розчинів в процес екологізації солодового виробництва / О.Ковальова, О.Півоваров, В.Калина Ю.Чурсінов, К.Куниця, А.Чернуха, Д.Полковниченко, Н.Григоренко, Т. Курська, О.Єрмакова // Eastern-European Journal of Enterprise Technologies, 5/10 (107) 2020 с.26-34. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3362/1/215160-485787-1-PB.pdf>
7. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / за заг. ред. П. Т. Бубенка; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. –Х.: ХНУМГ, 2014. – 280с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33756495.pdf>
8. Identification of patterns in the production of a biologically-active component for food products / O. Kovaliova, Y. Tchoursinov, V. Kalyna, V.

Koshulko, E. Kunitsia, A. Chernukha, O. Bezuglov, O. Bogatov, D. Polkovnychenko, N. Grigorenko // European Journal of Enterprise Technologies 2/11 (104) 2020 С. 61-68 URL: http://91.234.43.156/bitstream/123456789/10995/1/04.2020_food.pdf

9. Green energy and environmental protection: problems of state regulation in Ukraine and EU experience / D. Ju. Polkovnychenko, N.V. Grigorenko, O.I. Liashevska, M.A. Bolovnev, N.I. Kalashnik, T.A. Filippova, S.V. Stankevych // Ukrainian Journal of Ecology, 2020, 10(5), 233-235, doi: 10.15421/2020_235 URL: <https://www.ujecology.com/articles/green-energy-and-environmental-protection-problems-of-state-regulation-in-ukraine-and-eu-experience.pdf>

Інформаційні ресурси

1. <https://zakon.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України
2. <https://books.nuczu.edu.ua> – офіційний сайт бібліотеки НУЦЗУ
3. <https://nuczu.edu.ua> – офіційний НУЦЗУ

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Кожен здобувач вищої освіти повинен дотримуватися моральних норм, правил етичної поведінки та принципів академічної доброчесності.

2. Дистанційний курс дисципліни складається з трьох модулів. Здобувач вищої освіти послідовно знайомиться з містом модулів, доступ до НМКД забезпечується платформою Університету (<https://nuczu.edu.ua>) та електронною системою управління навчанням Moodle (<http://moodle.nuczu.edu.ua/>).

3. Роботи, які здаються здобувачами вищої освіти із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за виконання роботи).

4. Здобувач вищої освіти допускається до складання підсумкового (семестрового) контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені відповідною робочою програмою навчальної дисципліни в семестрі та набрав за них необхідну кількість балів (не менш 65 балів) для допуску до підсумкового контролю.

5. Підсумковий бал з навчальної дисципліни є сумою балів, одержаних за поточний, проміжний та підсумковий контроль.

6. Якщо здобувач вищої освіти був не допущений до підсумкового семестрового контролю, він повинен до встановленого терміну повторного оцінювання набрати необхідну кількість балів, перескладаючи модульну контрольну роботу.

7. Здобувачу вищої освіти, який не склав під час підсумкового (семестрового) контролю керівником факультету дозволяється повторно складання цього виду контролю за окремим графіком на термін до двох

тижнів від початку наступного весняного семестру (при умові не складання не більше двох видів підсумкового (семестрового) контролю).

8. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

9. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

10. У разі, якщо здобувач вищої освіти не погоджується з оцінкою, яку отримав під час підсумкового контролю, він має право в день оголошення результатів звернутися до деканату факультету з відповідною апеляційною заявою.

Розробник:

доцент кафедри

управління та організації діяльності

у сфері цивільного захисту,

кандидат наук з державного управління

Наталія ГРИГОРЕНКО